

ЕМОЦІЙНІ КООРДИНАТИ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ХУДОЖНІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проаналізовано проблему емоційності сучасної творчої молоді. Виявлено емоційні координати творчого потенціалу студентів художніх спеціальностей. Розглянуто проблему актуальності вираження своєї емоційності через творчість у сучасному культурному українському та європейському суспільстві. Відображено взаємозв'язок емоційності, емоційної стабільності і творчого потенціалу художньо обдарованої молоді.

Ключові слова: творча молодь, емоційність, емоційна стабільність, творчий потенціал.

Постановка проблеми. Динаміка розвитку сучасного суспільства зумовила необхідність дослідження емоційності сучасної творчої молоді. Послідовність розгляду проблеми потребує логічного аналізу психологічних та фізіологічних аспектів емоційності та емоційної стабільності сучасної молоді особистості. Тому основною метою представленої статті є теоретичне обґрунтування й емпіричне дослідження емоційних координат творчого потенціалу особистості.

Проблема емоційності посідає чинне місце серед актуальних проблем психології особистості. Зростання ж наукового інтересу до явища творчості пов'язане з дослідженням проблем особистості з творчим потенціалом, використання якого є запорукою вирішення різноманітних проблем як соціального, так і економічного чи політичного характеру: низка сфер, де знаходить застосування своїм вмінням творча молодь в сучасному житті зростає. Міжнародна консалтингова компанія Нау Group, яка вивчає розвиток талановитих співробітників в 48 країнах, зазначає, що в сучасному суспільстві зростає запит на творчу і креативну особистість.

Аналіз досліджень проблем творчої та обдарованої особистості (Т. Амабайл, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, М. Коллінз, Д. Мак-Кіннон, А. Маслоу, О. Матюшкін, В. Моляко, К. Роджерс, К. Тейлор, П. Торранс та ін.) засвідчує, що емоції та емоційна стабільність виступають в якості регулятивних процесів і домінуючих мотивів у структурі творчої особистості. Дослідження В. Моляко, Я. Пономарьова дають підстави стверджувати, що саме емоційними процесами активуються творчі прояви, а особливості емоційної сфери вказують на специфічні характеристики творчих осіб (Ф. Баррон, Л. Єрмолаєва-Томіна, У. Кала, Р. Кеттел, В. Козленко, К. Текекс та ін.).

Теоретичний аналіз проблеми. Відмінності людей у світосприйнятті, а надалі й у їх світогляді визначаються генетично. Загальновідомо, що світосприйняття й адаптація за допомогою емоцій відбувається вперше у новонароджених. Про це свідчать дослідження науковців фізіологічного і психологічного напрямку, які вважають, що за емоції і чуттєве пізнання відповідає права півкуля головного мозку. М.Ніколаєнко також розвиває думку про те, що в людини права півкуля відповідає за чуттєве сприйняття, а ліва – за поняттєве відображення дійсності, в основі якого лежить логічне опрацювання чуттєвих вражень [3]. Він вказує на те, що ще І. Павлов проводив дослідження півкуль головного мозку і довів існування двох категорій людей, "художників" і "мислителів", які мають відмінності у способі сприйняття й мислення. І. Павлов у своїх працях показав, що в "художників" переважає права півкуля й образне мислення у сприйманні дійсності; а в "мислителів" – ліва півкуля й абстрактне мислення. Тому багато видів творчості (живопис, поезія, музика та театр) пов'язані з правою півкулею головного мозку, а логіка і філософія – з лівою. Отже, у творчих людей сприйняття відбувається переважно через праву півкулю головного мозку, відповідно, емоції накладають першочерговий відбиток на їх соціальну адаптацію в суспільстві з самого раннього віку.

У процесі дорослішання і соціалізації відбувається розвиток емоційних тонів сприйняття, які, в свою чергу, є першоосновою самих емоцій. Проте, на відміну від емоційних тонів, емоції можуть бути дискантними, попереджувати про користь чи шкідливість стимулу; чинити мобілізаційний вплив; виникати в ситуації задоволення потреби; виникати як оцінка ситуації, а не відчуттів. Різні ситуації продукують різні переживання. Відповідно емоційний тон вражень не потребує для свого виникнення безпосереднього контакту, проте зберігає ті ж функції, що й емоційний тон відчуттів, носить соціалізований характер, оскільки пов'язаний з центрами "задоволення" і "незадоволення", збудження яких проходить через коркові відділи головного мозку, які, в свою чергу, пов'язані з психічною діяльністю людини: слуханням або спогляданням [2, с.47-57]. У своїх дослідженнях психологи зазначали, що в житті людини емоції відіграють також мотиваційну роль (В.Віллонас, Б. Додонов, К. Ізард, П.Симонов, З.Фрейд та ін.). Оскільки роль емоцій в житті людини досить велика, то деякі з авторів надають їм пріоритет, вважаючи, що в буденному

житті людина більше відчуває, ніж роздумує, більше оцінює, ніж пояснює. Сучасні дослідження в психології свідчать про те, що вплив емоцій на життя людини є досить потужним і на його таки варто зважати.

На думку Є. Ільїна, саме емоційний відгук є найбільш динамічним і постійним явищем в житті людини, відображає різні зміни в системі відносин людини в буденному житті. Емоція є багатокомпонентною, оскільки безпосередньо пов'язана з поведінкою і виступає реакцією всієї особистості і цілого організму на ситуації в процесі адаптації [2, с. 17]. Слово "переживання" (хвилювання) близьке за змістом до латинського слова "emoveo", що значить "хвилюю", від якого і походить слово "емоція". Хвилювання – це стан неспокою, що включає як позитивні, так і негативні, стійкі і не стійкі, поверхневі і глибинні і т. д. емоції. Емоційні переживання, в яких відображаються емоції, в свою чергу, мають безпосередній вплив на фізичний стан і поведінку особистості. Оскільки емоції є психофізіологічним феноменом і не проявляються без фізіологічних змін, то виникаючі емоційні стани залежать від того як особистість усвідомлює ситуацію, що переживає. Переживання і фізіологічні зміни завжди супроводжують один одного і є нероздільними. Відомо, що психофізіологічні стани мають вплив на перебіг діяльності, тому що емоційний стан є фоном, на якому розвиваються психічна і практична діяльність людини. Вони є взаємопов'язаними і впливають один на одного, оскільки через діяльність або її відсутність можуть опосередкувати певний емоційний стан особистості.

М. Ніколаєнко зазначив, що емоційні стани мають безпосередній вплив на творчість і через твори мистецтва можна прослідкувати емоційний стан особистості митця на момент написання даного твору. Через графічні образи особистість виражає емоції з переживанням катарсису, звільнення від важких думок, витіснення з думок заборонених тем [3, с. 182].

О.Галін також зазначив, що у людини після осяяння, осягнення істини виникають сильні емоції (захоплення, захват, щастя і т. д.) [1, с. 72-75]. А оскільки у творчих людей в процесі творчості виникає значно більше таких моментів, це свідчить про те, що в них значно частіше настають моменти підвищеної емоційності [1]. М. Ніколаєнко простежує на прикладі багатьох видатних творчих особистостей, як із зміною емоційного настрою змінюється палітра кольорових асоціацій і підтверджує зв'язок між кольоровим образом та емоційним станом. Автор зазначає певну емоційну нестабільність, яка простежується в ході аналізу робіт відомих творчих особистостей і художників, як-от Ф. Достоєвський, М. Гоголь, О. Пушкін, М. Врубель, Е. Мунк, І. Репін, В. Суріков та інші. Для них малювання відігравало роль адаптаційного фактору, і творець інтуїтивно обирав його як біологічно доцільне [3, с. 185-195]. Він підтримує гіпотезу, що у творчих людей більш розвинута фантазія, вони мають більшу здатність до логічного мислення, більш плоскі асоціативні ієрархії. Це сприяє створенню дальніх асоціативних зв'язків, що являються базою творчих ідей. О. Галін вважає, щоб образ творчої особистості був гармонійним, поряд з гармонійним спілкуванням повинно бути повноцінне усамітнення. Він визначає творчість як джерело спокою, а розвиток здатності до творчості, як здатність в психологічному плані лікувати себе [1, с. 125- 133]. Адже у творчо обдарованих особистостей наявність психічних хвороб вища, ніж у інших особистостей. Депресія, яка може протікати в досить тяжкій формі, зустрічається майже у 42% художників. Це підвищує ризик суїцидальних нахилів творчих особистостей і вживання наркотичних препаратів, які можуть посилювати активність правої півкулі головного мозку і тим самим стимулювати емоційний стан, загострювати світосприйняття і народження оригінальних ідей [3, с. 254 - 261].

У період зрілої юності відбувається суттєва перебудова особистості, зумовлена встановленням емоційної стабільності і змінами соціальної ситуації в розвитку особистості. У цьому віці молода людина намагається самореалізуватися у суспільстві, відбувається її самовизначення в системі моральних цінностей, принципів, норм і правил поведінки, вона усвідомлює особисту соціальну відповідальність. На фоні цих нововведень емоції виступають як призма, через яку відбувається сприймання навколишньої дійсності. Рівень емоційності може сприяти, або, навпаки, ускладнювати входження у самостійне життя молоді, наприклад, низький рівень домагань, інфантильність виступатиме як бар'єр у працевлаштуванні чи самореалізації.

Сучасний культурний світ також цікавить проблема емоційності. Це виражається у проведенні різних мистецьких заходів, художніх виставок тощо. Так нещодавно у PinchukArtCentre відбулася персональна виставка "Твоє емоційне майбутнє" Олафура Еліассона [4]. За допомогою своїх витворів митець ставить питання про зв'язок особистості з реальністю у соціальних та емоційних аспектах.

Сучасне мистецтво активно реагує на стан суспільства і стан сьогоденного світу, на емоційні настрої як митців, так і суспільства. Відсутність естетичних та технічних обмежень у художньому вираженні сприяє повному втіленню авторських емоцій через творчі роботи. Якщо прослідкувати за стилями і засобами вираження в даних роботах, за кольоровою палітрою і динамізмом, то можна припустити, що емоційність і реакція на навколишню дійсність творчих особистостей, досить висока. Застосовуючи у своїх роботах рефлексії розуму і візуальних реакцій, автори створюють умови, які чинять максимальний емоційний ефект на глядача. Сучасні молоді митці виражають свою емоційність через експресивність у своїх роботах [5]. Ці емоційно-експресивні роботи вміщують не тільки внутрішні переживання автора, але й чинять підсвідомий вплив на глядача. Адже ще Фрейд висунув ідею про те, що внутрішнє "Я" людини проявляється у візуальній формі кожного разу, коли вона займається художньою творчістю. Цей принцип широко застосовується як у арт-терапії, так і в експресивній терапії, де використовується ряд різноманітних

форм творчого (художнього) самовираження із застосуванням руху, малювання, живопису з метою емоційно збалансувати людину через сублімацію і трансформацію. В сучасному ж мистецтві одним з головних чинників успішності стала мета викликати не стільки почуття естетичного задоволення, скільки емоційний відгук у глядача.

Дана тенденція спостерігається не лише в мистецьких течіях України, а й у мистецьких течіях Європи, про що вказують новини культури BBC News [6]. Емоційність творчої молоді, бажання успішної соціальної адаптації і визнання у суспільстві формує новий напрямок в мистецтві, якому властиві емоційність і нестабільність. Таке інноваційне синтезування емоційної нестійкості світоглядних і естетичних пристрастей впливає на формування нового світобачення у молоді, яке, в свою чергу, впливає на розвиток сучасної культури збагаченої особистості.

З. Фрейд зазначав, що через свої роботи особистість може виразити свої неусвідомлювані інстинкти і потяги (можливо навіть деструктивного характеру), трансформуючи їх у витвори мистецтва у соціально доступній формі. Зорові образи дозволяють індивідууму краще виразитись, аніж під час вербальної терапії, чи то в ході бесіди. Через творчість автор може працювати з думками і почуттями, які здаються непереможними (втрати, смерть, перенесені травми і насильство, страхи, внутрішні конфлікти, спогади дитинства, сновидіння). Іноді невербальний засіб виявляється єдиним інструментом, що розкриває і проясняє інтенсивні почуття та переконання.

Висновки. Проведений аналіз лише розкриває подальші обрії психологічних досліджень проблеми емоційності творчої особистості. У завершення хотілося б підкреслити, що, незважаючи на досить широке висвітлення у наукових працях, вказана проблема на сьогодні залишається недостатньо розкритою. Водночас, розробка проблеми особливостей емоційних координат творчого потенціалу студентів художніх спеціальностей допоможе привернути увагу суспільства до індивідуально-типологічних особливостей емоційної сфери творчої особистості для забезпечення її максимально продуктивної адаптації у суспільстві і творчої самореалізації.

Використані джерела

1. Галин А. Л. Психологические особенности творческого поведения: Научное издание / Новосибирск: НГУ, 2001. – 232 с.
2. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. – СПб: Питер, 2001. – 752 с.
3. Николаенко Н.Н. Психология творчества: Учебное пособие / Под. ред. Л.М.Шипициной. – СПб.: Речь 2005. – 277 с.
4. "Твоє емоційне майбутнє" // <http://pinchukartcentre.org/ua/>
5. Імена 20 номінантів на здобуття Премії PinchukArtCentre 2011 // <http://pinchukartcentre.org/ua/>
6. Turner Prize nominees on show in Gateshead // <http://www.bbc.co.uk/news/entertainment-arts>.

Prokopovich T.

EMOTIONAL COORDINATES OF CREATIVITY OF STUDENTS OF ART SPECIALITIES

The problem of the emotionality of modern creative youth is analyzed. Emotional coordinates of the creative potential of students of art specialities is detected. The problem of relevance of expression of emotion through art in the modern Ukrainian culture and European society is examined. Showing the relationship of emotionality, emotional stability and creativity of artistically gifted youth.

Key words: creative youth, emotionality, emotional stability, creativity.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2011